

A klímaváltozás erdészeti aspektusai

A klímaváltozás kérdése szakmai körökben több évtizede van napirenden, de már a meteorológia tudományában járatlan laikusokat is évek óta foglalkoztatja. Van aki azon a véleményen van, hogy egyszerűen egy szokványos, rövid távú változást tapasztalunk földünkön, de sokak szerint tartós – és belátható időn belül igen jelentős átalakulásokat gerjesztő – felmelegedés történik. A kérdés megválaszolásában még a szakemberek véleménye sem egységes – mindkét oldal számos cikkben és tanulmányban hangoztatta véleményét.

A közelmúltban, a Fagazdasági Híradóban jelent meg egy cikksorozat *dr. Takács László*, a SEFAG Zrt. erdészetpolitikai menedzsere tollából. A sorozat első részeiben a klímaváltozással kapcsolatos alapfogalmakat, illetve az erdei ökoszisztéma változásait befolyásoló szempontokat tisztázta, ha úgy tetszik egy kis ismétlésként a régebbi tanulmányok felelevenítésére. Az utolsó részben – melyet az alábbiakban közlünk – pedig már a lehetséges eseményekre való felkészüléshez próbált segítséget nyújtani. Mivel a magyar erdők jelentős része a klíma megváltozására rendkívül érzékenyen reagálna, nemcsak szükséges, hanem a jövő érdekében szinte kötelező a felkészülés, a tervszerű előkészületek megtétele. Szerencsére egyelőre csak kísérleti és megelőző jelleggel.

Kíváncsiak vagyunk olvasóinknak a témáról kialakított véleményére. Kérjük, hogy aki színesíteni, árnyalni kívánja a cikkben leírtakat, netán ellenvéleménye van, írja meg nekünk, és a későbbiekben összefoglalóan a témára visszatérünk.

Megkönnyítendő a vélemények megfogalmazását, a négy cikket egybeszerkesztve olvashatják a www.sefag.hu weblapon, a *Közönségkapcsolat/Cikkek* oldalon. Kérésre az anyagot e-mail-en is elküldjük. (detrich.miklos@sefag.hu)

Írásomban nem kívánok jós, lenni, aki megmondja, márpedig klímaváltozás lesz, vagy kijelenti, hogy az erre utaló jelek nem bizonyítottak, s a „kék bolygó” történelmében már számos hasonló korszakot megértünk, és azt a Föld önszabályzó rendszerei sikeresen kivédtek.

Viszont egy dolog vitán felül áll! Okos ember nem várja meg a bajt, hanem a lehetséges katasztrófaeseményekre felkészül, mely felkészüléssel enyhíti a károkat, megelőzi a legtragikusabb végkifejletet.

A globális felmelegedés (a teljes glóbuszra kiható klímaváltozás) megakadályozásához mi, erdészek, csak igen kismértékben tudunk hozzájárulni. De ezzel is hozzá kell járulnunk! A globális negatív változást csak a Föld népeinek összefogásával tudjuk megakadályozni. Ennek az összefogásnak sajnos számos ipari és mezőgazdasági érdek, mely érdekek a politikában testesülnek meg, határt szab. A közelmúltban, a Gdanskban és Poznanban folyó klímavédelmi tárgyalások is zátonyra futottak, az ellenérdekelt lobbytevékenység következtében. A globális megoldás tehát várat magára. Ezért a Naprendszer „kék” bolygója egyre nagyobb veszélybe kerül. A földi élőlények (beleértve az embert is) egyre nagyobb kataklizmának vannak kitéve, mely napról napra nő. Sajnos még a mezőgazdaság is (kérődzőgyomrúak tenyésztése) hozzájárul a probléma súlyosbodásához, a nagymennyiségű metángáz kibocsátásával. (A metán sokkal erősebben üvegházhatású, mint a szén-dioxid.)

Víztakarékosság az erdőben, a vízügyi szakemberekkel karöltve

Az nyilvánvaló, hogy a makroklimára a mi kezünkben lévő eszközökkel hatni nem tudunk, vagy ami hatást el tudnánk érni ahhoz nem mi vagyunk döntési helyzetben. A mezo- és mikroklímára viszont már hatással tudunk lenni. Mivel a légköri csapadék mennyiségét befolyásolni nem áll módunkban sem térben, sem időben, ezért a meglévő vízforrásokkal való takarékos (megőrző) gazdálkodás a legfontosabb. A víz leghosszabb ideig való erdőben tartásával, annak mennyiségi szabályozásával, az ott lévő növényállomány (nem csak faállomány) életfeltételeit jelentősen tudjuk javítani. Hegy- és dombvidéken növeljük ezzel a júliusi 12 órás relatív páratartalmat, sík- és halomvidéken pe-

dig a talajvíztükör szintjének szabályozását érjük el. Mindkét esetben a legfontosabb feladat, hogy ott, ahol erre mód van erdei tavakat alakítsunk ki, ahol ez nem lehetséges a régi erdei vízfolyásokat újítsuk fel. Somogyban az 1970-es években jelentős mezőgazdasági meliorációs munkák folytak. Sajnos ennek eredményeként számos vízzáró- és vízvezető réteget vágtak át, mely az általunk kezelt erdőterületekre már az 1980-as évek második felében érezhetően károsan hatott. A fentebb leírt feladatok csak a területileg illetékes vízügyi hatóság, igazgatóság, valamint a vízügyi társulatok, mint ez ügyben szakmai partnerek, hathatós közreműködésével oldhatók meg. Az ő tudásuk nélkül erre mi csak részben lennénk képesek. Mivel ők viszont az er-

Vajon száz év múlva is bükkös uralja majd ezt a tájat? (Fotó: Detrich M.)

A víztározók a vízvisszatartáson kívül közjóléti célokat is szolgálhatnak. (Fotó: Detrich M.)

dőhöz, annak vízigényéhez (mely fafaj- és erdőtársulás-függő) nem értenek, ezért megkeresték az érintett felek egymást, s úgy tűnik, hogy a vízügy és társaságunk közt jó kapcsolat alakult ki, mindkét fél örömeire. Az új uniós vízhasználati tervek elkészítése során egymást szaktudásunkkal segítve készülünk a problémák megoldására. Az évről évre megrendezésre kerülő „Víz Világnapja” rendezvényeken is felkérték a SEFAG Zrt.-t, hogy mondjuk el az erdő vízháztartásában észlelt újabb problémáinkat, valamint tegyük meg javaslatainkat, ezek megszüntetésére. Az együttműködés a klímaváltozás negatív hatásainak helyi befolyásolását természetesen pozitívan segíti elő.

Nekünk is van egy fontos dolgunk! A lösz alapkőzetű erdőterületeinken egyre több a vízmosás. Ezek helyenként már a feltáráshálózatot is veszélyeztetik. De legkárosabb hatásuk a gyors vízvezetés, és a talaj táperejének az állandó kimosása, és a keletkezett humusz, humifikálódásra alkalmas növényi részek gyors eltávolítása az erdőből. Ezzel a talaj silányabbá, azaz a jövő faállománya számára kedvezőtlenebbé válik. A következő faállomány fatermése csökken, az ökoszisztéma összes produktuma szintén csekélyebb lesz. Ezt a folyamatot meg kell előzünk, vagy ahol elindult, ott meg kell kezdenünk a megszüntetését. Ezt a magyar erdészeti oktatásban régóta tanítják, csak valahogy megfelelkezünk róla. A legelső időkben ezt „vadpatak” szabályozásnak nevezték. Mivel ezek az ily módon veszélyeztetett területeink a legsebezhetőbbek, a jövő erdőállományának érdekében itt a régi recept szerint kell dolgozunk, melyhez a természetvédelem határozó segítségét is igénybe kell vennünk,

hogy a kívánatos állapot újra visszaálljon. Az erdei források, vízfakadások közeli környezetének tudatlan megbolygatása szintén nem az erdő érdekeit szolgálja, pedig ezeknek nagyon kedvező hatásuk van az ott élő faállományra.

Mit tehet az erdész?

A fent vázolt, az erdei környezetre, élőhelyre pozitív befolyással lévő megoldások alapvetően műszaki jellegűek. Most vegyük sorra azokat a biológiai lehetőségeket, melyekkel a klímaváltozás hatását csökkenteni, tompítani tudjuk. Ez a tompítás nemcsak pozitív biológiai hatásokkal jár, hanem felkészülés a klímaváltozás gazdaságra gyakorolt negatív befolyásának csökkentésére is.

Az első, és talán az egyik legfontosabb lehetőség a helyes fafajmegválasztás. Fokozottan érvényes ez az egyes fafajok határ-termőhelyein. Ilyenkor kötelező a megfontolt óvatosság elve szerint eljárni, vagyis az adott termőhelyen biztosan felnevelhető, tehát csekélyebb igényű fafaj választása, vagy legalábbis az erdő faállományának vázát ez kell alkossa.

A második befolyásolható elem, mely esetünkben fontos, az állomány-szerkezet szinte összes elemének helyes erdőnevelése.

Az elegység kialakulásának elősegítése, melyet már a fafaj-megválasztási kritérium is sugall. Tilos az elegy-fajok kiirtása, száműzése az erdőből. Ezek szerkesztési részei az adott társulásnak, továbbá nagy szerepük van az erdőtársulás anyagforgalmának zavartalanságában, mellyel a társulást a negatív környezeti hatásokkal szemben stabilabbá teszik.

Nagyon fontos szerkezeti elem a törzszám, főleg a felső szint törzsszáma. Itt irányadóak a fatemési táblák, az erdőne-

velési modell táblák, ahol, ha azokat jól készítették, akkor a koronaátmérő és a törzsátmérő arányának helyes kialakítását vették alapul. Ezzel biztosíthatjuk a faegyedek fiziológiai egyensúlyát, ezáltal ellenálló képességük fokozását. Ez az arányszám például kocsánytalan tölgy esetében mintegy 18-ra adódik. Tehát a mellmagassági átmérő 18 szorosának kell lennie a koronaátmérőnek (egy 35 cm-es mellmagassági átmérőjű faegyed esetében a koronaátmérőnek 6,3 méter körülnek kell lennie).

A színteztettség szintén lényeges elem, ugyanis ha a rendelkezésre álló vízmennyiség csökken, akkor a felső szintben csak kevesebb egészséges faegyed tudunk nevelni, mivel ezek a legnagyobb vízfogyasztó és párologtatók. A második szint szerepe – mely más szempontokból is fontos – ebben az esetben még inkább felértékelődik, ugyanis a talaj árnyalásával a talaj vízpárologtatását csökkenti, a talajfelszín káros mértékű elgyomosodását, elcseszesedését megakadályozza. A színteztettség kialakításában egyébiránt igen fontos szerepe van az elegyfajoknak, az elegyfajok nevelésének.

Természetes felújítási eljárások az erdőklíma szempontjából

Néhány gondolat a természetes felújítások során alkalmazható, a mikroklímára jótékony hatással lévő, tehát helyes eljárásokról. Az erdő egyenletes, vagy pláne a ma igen divatos lékes megbontása minden esetben a talajpárolgás megnövekedéséhez vezet. Ez az ott meglepedett újulat számára aszály esetén a biztos pusztulást jelenti. A megjelent sűrű újulat feletti csoportos bontással ezeket a negatív hatásokat minimalizálhatjuk a bontás mértékének helyes megválasztásával (ez a mérték fafaj-függő). A lékes bontások klimatikus viszonyait az Erdészeti Tudományos Intézet munkatársai (Manninger és társai) vizsgálták. Összehasonlításokat végeztek a tarvagott, erdőborítás nélküli, erdősen bontott, és csoportosan bontott területek közt. A lék klimatikus viszonyai több esetben a tarvagott területénél is kedvezőlenebbek voltak. A legjobb eredményeket mindig a csoportosan megbontott kísérleti parcellák érték el.

Összességében meg kell állapítani, hogy csodákra ugyan nem vagyunk képesek, de vannak a kezünkben olyan lehetőségek, amelyekkel ha élünk, mindenképpen javítani tudunk a helyzeten. Az hogy élünk-e ezekkel, csak rajtunk múlik! Talán ennek a négy részből álló írásnak sikerült egy kicsit erre felhívni a figyelmet.